

ПАДАЛКА Ю. М.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ТИПИ РЕЧЕНЬ ЗА МОДАЛЬНІСТЮ (НА МАТЕРІАЛІ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ)

В статті на матеріалі іспанської мови розглядаються та аналізуються речення класифікуючись за типами модальності.

Ключові слова: модальність, реальність, ірреальність, значення, речення.

В статье на материале испанского языка рассматриваются и анализируются предложения классифицируясь по типам модальности.

Ключевые слова: модальность, реальность, ирреальность, значение, предложения.

The article considers and analyzes the sentences classified by modality type based on the Spanish language.

Key words: modality, reality, unreality, meaning, sentence.

Актуальність дослідження. У лінгвістів немає єдності поглядів у вченні про модальність. Перебуваючи на стику логіки, лінгвістики, філософії мови, категорія модальності потребує самого широкого підходу від кожного, хто намагається зрозуміти її сутність як одного з фундаментальних характеристик процесу відображення людиною дійсності та описати конкретні об'єкти, відповідні їй у мові. Не випадково ті автори, які намагаються визначити модальність шляхом свідчення про конкретні способи її вираження в будь-якій мові, неодмінно приходять до суперечливих висновків або виявляють, що їх визначення модальності є неповним, оскільки не охоплює всіх можливих способів вираження цієї семантичної категорії. Це говорить про доцільність міжмовного вивчення модальності і різновидів модальних значень.

Мета статті – розглянути та проаналізувати на матеріалі іспанської мови типи речень за модальністю.

Об'єкт дослідження – типи речень за модальністю.

Падалка Ю. М.

Предмет дослідження – типи модальних значень.

Наукова новизна – вперше розглядається та надається характеристика типів речень за модальністю на матеріалі іспанської мови.

Універсальність категорії модальності обумовлюється її застосуванням при вивченні будь-якої мови. Це взято на озброєння представниками вітчизняного та зарубіжного мовознавства, які займаються дослідженням проявів модальності в різних мовах. Теоретичною базою для широкого тлумачення категорії модальності прийнято вважати дослідження В. В. Виноградова, який представив досить ґрунтовне визначення цієї категорії. Він вважає, що властивість речення включає суттєвий конструктивний вид – модальне значення, яке виражає різні види відносин висловлення до дійсності [1:180–218]. На думку Г. П. Немця модальність поліаспектне явище, яке виражає ставлення до дійсності, про що, кому та як повідомляється. Є всі підстави вважати, що при такому баченні модальність постає як широка багатоаспектна категорія, що відображає складні взаємодії між чотирма комунікаційними факторами: мовцем та співрозмовником, змістом висловлювання та дійсністю, пов'язуючи із категоріями прагматичного рівня [2:6–13].

Лінгвістична категорія модальності – складна багатогранна семантична сфера, яка об'єднує багато модальних значень таких як: необхідність, впевненість, очевидність, можливість, ймовірність, припущення та ін. Модальність це категорія мовного значення, пов'язана із виразом можливості та необхідності. Основною функцією категорії модальності є організації пропозиції з його семантико-сислової сторони, закладеної мовцем згідно комунікативної ситуації мовлення в момент відтворення даного речення. Значення, що вкладаються у речення, можуть бути за своїми відтінкам самими різними: від простої констатації фактів до емоційно-вольових висловлювань.

В характеристику даного поняття О. В. Бондарка пропонує ввести вказівку на домінуючу ознаку, що дає деяке уявлення щодо розгляду відношення до дійсності, яке саме розглядається, як

основне й специфічне поняття для модальності. Слід погодитися з його думкою на існуюче тлумачення домінанти модальності як того або іншого ставлення до ознак реальності/ірреальності [3:180–210].

Речення які ми вимовляємо, передають одночасно два типи інформації. З одного боку вони означають процес, дію, стан і таке інше, в які входять підмети та додатки. З іншого – до змісту повідомлення вони виражають ставлення мовця: висловлювання стверджується або заперечується, передається як сумнів або можливість, подається як наказ і таке ін. [4:78–90].

Як приклад розглянемо чотири наступні речення:

1. <i>Llueve.</i>	Дощ.
2. <i>¿Llueve?</i>	Дощ?
3. <i>¡Llueve!</i>	Дощ!
4. <i>Tal vez llueve.</i>	Можливо, дощ.

У першому випадку просто стверджується факт. У другому речення, крім ствердження факту наявності дощу, зазначається певне почуття (радість, емоція, розчарування і таке ін.) з цього приводу. У третьому випадку факт ставиться під питання. У четвертому факт представлений як непевний, можливий. Тобто щодо одного і того ж факту чотири речення передають різне ставлення мовця до його висловлювання [5:80–106].

Ставлення мовця до власного висловлювання називається модальністю речення. Існують чотири основні модальності речення: стверджувальна, питальна, оклична та спонукальна. До них слід додати сумнівну та рішучу, що мають власну модальність у рамках стверджувальної [6:37–48].

Таким чином за функцією своєї модальності речення класифікуються за шістьма типами, представленими далі. Заперечення узгоджується із реченнями всіх модальностей.

<i>Aquel automóvil no es el mío.</i>	Цей автомобіль не мій.
<i>¿No es ése tu automóvil nuevo?</i>	Це не твій новий автомобіль?
<i>¡Aquel no es mi automóvil!</i>	Це не мій автомобіль!

Quizá no sea mi automóvil. Можливо, це не мій автомобіль.
Ojalá no sea mi automóvil. Хоч би це не був мій автомобіль.

• Стверджувальні речення (також називаються розповідними або декларативними) надають інформацію, не оцінюючи її; щось заперечується або стверджується в об'єктивній формі, і сказане подається як щось певне.

Estoy leyendo una oración aseverativa. Я читаю стверджувальне речення.

• Питальні речення вживаються для того, щоб отримати відповідь від слухача або щоб запитати про факт. Такі речення можуть бути.

а. Загальними: запитання стосується речення взагалі; та хоча існують інші варіанти, на них можна дати відповідь так чи ні: *¿Llegaremos a tiempo?* Ми прийдемо вчасно?, *¿Acabaste el ejercicio?* Ти закінчив вправу?

б. Частковими: коли запитання ставиться до однієї з частин речення, і тому неможливо дати відповідь так чи ні: *¿De qué te ríes tanto?* - *Del chiste tan bueno que me han contando.* З чого ти так смієшся? – З класного анекдоту, який мені розповіли.

с. Прямі: Коли запитання формулюється у прямій формі: *¿Qué es esto?* *¿Dónde está?* *¿Es cierto eso?* Що це? Де він? Це точно?

• Непрямі: Коли запитання формулюється у непрямій формі: *Pregúntale si lo que dice es verdad.* Запитайте, чи правда те, що він говорить.

• Окличні речення виражають почуття (оману або розчарування) до висловлювання. Зазвичай вони пишуться із знаками оклику.

¡Vaya aventura hemos vivido! Ото була пригода!

¡Cómo os echaré de menos! Як я за вами сумуватиму!

¡Qué chico más guapo! Який гарний хлопець!

¡Qué película tan interesante! Який цікавий фільм!

• Спонукальні речення вживаються для вираження доручень та наказів, що їх передавач передає приймачеві. Часто вживаються із дієсловами у наказовому способі:

<i>Calla de una vez.</i>	Та замовкни нарешті.
<i>Mira.</i>	Поглянь.
<i>No estacione su auto aquí.</i>	Не ставте тут свою машину.
<i>Ven aquí.</i>	Ходи сюди.

• Сумнівні речення використовуються для вираження сумніву щодо висловлювання; тобто висловлювання подається як можливе, але не точне. Ця модальність відзначається прислівниками або прислівниковими зворотами, що виражають сумнів або можливість (*quizá, tal vez, probablemente* та ін.):

<i>Tal vez ellos tengan razón.</i>	Можливо, вони праві.
<i>Quizá vayamos a la playa.</i>	Може, підемо на пляж.
<i>Seguramente la carta no llegará hasta el lunes.</i>	Лист точно не прийде до понеділка.

• Рішучі речення виражають бажання мовця. Часто вони вводяться за допомогою прислівника *ojalá* або сполучники *que*. Вони інколи мають власну інтонацію окличного речення.

<i>Ojalá llueva en el campo.</i>	Хоч би у полі пішов дощ.
<i>Que tengas suerte.</i>	Хоч би тобі пощастило.

Модальність		
Типи	Виражають	Приклади
Стверджувальні (розповідні)	Об'єктивно інформують про що-небудь.	<i>Iremos al cine.</i> Ми підемо в кіно. <i>No tengo ganas de salir.</i> Я не хочу нікуди йти.

Питальні	Запитують про щось невідоме.	¿ <i>Dónde vives?</i> Де ти живеш? <i>Quisiera que me explicases cómo se llega a ese lugar.</i> Я б хотів, щоб ти пояснив мені, як туди дістатися.
Окличні	Почуття	¿ <i>Este pesado no me deja en paz!</i> Ця тривога мене не полишає!
Спонукальні	Заперечення, доручення, накази, прохання.	<i>No bebas.</i> Не пий. <i>¿Prohibido fumar!</i> Палити заборонено! <i>Cierra la puerta.</i> Зачини двері. <i>Puedes ayudarme, por favor.</i> Допоможи мені, будь-ласка.
Сумнівні	Сумнів, можливість	<i>Quizá prefieras un café.</i> Можливо, тобі більше хочеться кави. <i>Tal vez he metido la pata.</i> Можливо, я зробила дурницю.
Рішучі	Бажання	<i>Ojalá llegue pronto.</i> Хоч би швидше пішов дощ. <i>Que te vaya bien.</i> Хай тобі пощастить.

Деякі складні речення містять підрядну частину, що має питальне значення. Наприклад: *No sé cuándo llegaremos; me preguntaba qué habría sido de ellos.* Я не знаю, коли ми приїдемо; вона спитала мене, що з ними.

У таких випадках речення має стверджувальну модальність, неважаючи того, що підрядне речення має питальне значення.

Такі речення отримують назву непрямих питань. Вони відрізняються від прямих питань, які є головними реченнями (а не підрядними) із питальною модальністю: *¿Cuándo llegaremos?* Коли ми приїдемо?, *¿Qué habrá sido de ellos?* Що з ними?

Можна виділити типи модальних значень, які розрізняються засобами вираження (граматичні, лексичні, інтонаційні). З точки зору зазначеної у висловленні ситуації розуміння її реальності/ірреальності, можливості, бажаності чи необхідності. Розуміння мовцем ступеня його впевненості в достовірності що повідомляється. Тому всі пропозиції поділяються на питальні (виражають питання), розповідні (виражають повідомлення), оптативні (виражають бажання) та спонукальні (виражають спонукування). Лінгвісти під поняттям “модальність речення” підводять різне коло явищ, по-різному визначають та виділяють основу модальності, погоджуючись, мабуть, лише у тому, що модальність – складне явище, усередині якого можна виділити кілька значень [7:106–112].

ЛІТЕРАТУРА

1. *Виноградов В. В.* О категории модальности и модальных словах в русском языке : [избр.тр.] / Виктор Владимирович Виноградов. – М. : Учпедгиз, 1967. – 320 с.
2. *Немец Г. П.* Актуальные проблемы модальности в современном русском языке / Г. П. Немец – Ростов-на-Дону, 1991.
3. *Бондарко А. В.* Теория функциональной грамматики : Темпоральность. Модальность. – Л. : "Наука", 1990 – 263 с.
4. *Виноградов В. В.* Словообразование в его отношении к грамматике и лексикологии (на материале русского и родственных языков). – Избр. труды. Исследования по русской грамматике. – М., 1975. – С. 166 – 220 с.
5. *Колишанский Г. В.* К вопросу о содержании языковой категории модальности // Вопр. языкознания. – 1961. – № 1. – С. 80–106.
6. *Панфилов В. З.* Категория модальности и ее роль в конституировании структуры предложения и суждения // Вопр. языкознания. – 1977. – № 4. – С. 37–48.
7. *Зененко Н. В.* Понятие категории модальности в структуре языка // Вестник Военного университета. – 2009. – № 17. – С. 106–112.